МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
"ДЕЛІКТИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ"
(для бакалаврів)

Київ 2018

Підготовлено професором кафедри цивільно-правових дисциплін *Р. Б. Прилуцьким*
Перезатверджено на засіданні кафедри господарського, трудового права та цивільно-правових дисциплін (протокол № 1 від 31.08.17)

Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту права
(протокол № 8 від 31.08.17)

Прилуцький Р. Б. Навчальна програма дисципліни «Делікти в цивільному праві» (для бакалаврів). – К.: ДП «Вид. дім «Персонал»,
2018. – 26 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни «Делікти в цивільному праві», вказівки до виконання контрольної роботи, варіанти контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом
(МАУП), 2018
© ДП «Видавничий дім
«Персонал», 2018

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма «Делікти в цивільному праві» розроблена за вимогами класифікаційної характеристики спеціальності «Культурологія» і базується на Конституції України, Цивільному Кодексі України та інших нормативно-правових актах.

Тематичною і методологічною базою програми є Цивільний кодекс України (далі – ЦКУ) від 16 січня 2003 р. з урахуванням досягнень наукової думки цивільної та суміжних галузей правової науки.

Мета вивчення дисципліни – глибоке засвоєння знань з правового регулювання зобов'язань, які виникають з недоговірних зобов'язань та заподіяння шкоди протиправними діями суб'єктів цивільно-правових відносин (деліктних зобов'язань).

Завдання дисципліни: сформувати систему спеціальних знань з питань визначення деліктних зобов'язань, розкрити поняття про предмет і систему деліктних зобов'язань, їх елементи, суб'єктний склад, підстави виникнення, зміст деліктної відповідальності, її особливості та роль у суспільних відносинах, правові підстави виникнення деліктних зобов'язань, застосування норм ЦКУ до окремих видів деліктних порушень і відшкодування шкоди.

У результаті вивчення дисципліни студенти мають

знати:

- науково-теоретичні та практичні положення про недоговірні (деліктні) зобов'язання та деліктну відповідальність;
- принципи та функції деліктної відповідальності, особливості складів деліктів, норми ЦКУ, закони та інші нормативно-правові акти, що регулюють правовідносини, які виникають з недоговірних (деліктних) зобов'язань;
- порядок відшкодування заподіяної шкоди;

- тенденції та перспективи розвитку законодавства у цій сфері, науково-методичні та інші юридичні літературні джерела;

уміти:

- правильно визначати правову природу деліктних порушень;
- тлумачити і застосовувати норми ЦКУ та інших нормативно-правових актів, судову практику з метою прийняття обґрунтованих рішень у спірних відносинах, що виникають із недоговірних зобов'язань і деліктних порушень.

Вивчення дисципліни базується на знаннях, здобутих студентами при опануванні фундаментальних положень цивільного права та інших суміжних правових дисциплін і курсів.

Основна інформація щодо актуальних проблем предмета та методу, інститутів, понять та категорій цивільного права викладається на лекціях, поглиблюється і закріплюється на семінарських заняттях та консультаціях. Разом з тим у нових умовах зростає значення самостійної позааудиторної роботи студентів, для полегшення якої навчальна програма містить відповідні вказівки до самостійного вивчення програмного матеріалу. Контроль знань з дисципліни здійснюється на практичних заняттях, заліках та іспитах, а також при перевірці результатів самостійної роботи студентів.

Предметним орієнтиром при вивченні дисципліни «Делікти в цивільному праві» є тематичний план, складений за змістовими модулями. Обсяг необхідного програмного матеріалу визначений у розділі «Зміст дисципліни». Для полегшення контролю і самоконтролю здобутих студентами знань програма містить перелік питань для самоконтролю. Список літератури містить основні нормативно-правові, науково-теоретичні і практичні джерела, що стануть у пригоді при вивченні дисципліни. Для полегшення навчання та підвищення його ефективності необхідно додатково використовувати методичні рекомендації щодо

підготовки до практичних занять з дисципліни «Делікти в цивільному праві».

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

дисципліни

«ДЕЛІКТИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ»

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль І. Загальні положення про недоговірні (деліктні) зобов'язання
1	Недоговірні (деліктні) зобов'язання: поняття та загальна характеристика
2	Загальні підстави відповідальності за шкоду, завдану неправомірними діями
3	Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи
	Змістовий модуль ІІ. Зобов'язання із заподіяння шкоди
4	Відповідальність за шкоду, завдану особами з різними вадами дієздатності
5	Відповідальність юридичної або фізичної особи за шкоду, завдану їхнім працівником чи іншою особою
6	Відповідальність за шкоду, завдану органами влади та їх посадовими особами
7	Відповідальність за шкоду, завдану незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду
8	Відповідальність за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки
9	Відповідальність за ядерну шкоду
10	Відповідальність за шкоду, завдану або смертю потерпілого ушкодженням здоров'я
11	Відповідальність за шкоду, завдану внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг)
Разом годин: 90	

ЗМІСТ
дисципліни
«ДЕЛІКТИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ»

Змістовий модуль І. Загальні положення про недоговірні (деліктні) зобов'язання

Тема 1. Недоговірні (деліктні) зобов'язання: поняття та загальна характеристика

Поняття, ознаки недоговірних зобов'язань. Абсолютне право та абсолютний обов'язок. Функції недоговірних зобов'язань: відновлювальна, примусова, превентивна. Відмінність недоговірних зобов'язань від договірних. Структурні елементи позадоговірних зобов'язань: суб'єкт, об'єкт, зміст. Особливості суб'єктного складу. Кредитор і постраждалий. Боржник і заподіювач шкоди. Деліктоздатність. Відшкодування шкоди. Права й обов'язки суб'єктів недоговірних зобов'язань.

Зобов'язання, що виникають із заподіяння шкоди правомірними діями.

Література [3; 4; 6–10; 12; 13; 16; 22; 26]

Тема 2. Загальні підстави відповідальності за шкоду, завдану неправомірними діями

Особливості деліктної відповідальності. Способи відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого (ст. 1192 ЦК). Урахування вини потерпілого і матеріального становища фізичної особи, яка завдала шкоду. Значення умислу, необережності, грубої необережності. Відшкодування шкоди особою, яка застрахувала власну цивільну відповідальність.

Елементи складу цивільного правопорушення; протиправна поведінка, шкода; причинний зв'язок між шкодою і протиправною поведінкою; вина.

Протиправне порушення (делікт), протиправна дія, бездіяльність. Шкода майнова, немайнова (моральна).

Загальні підстави відповідальності за завдану майнову шкоду. Поняття моральної (немайнової) шкоди. Підстави для компенсації моральної (немайнової) шкоди. Суб'єкти компенсації моральної (немайнової) шкоди. Визначення розміру компенсації за моральну (немайнову) шкоду. Сучасні методики грошової оцінки розміру моральної (немайнової) шкоди. Специфіка окремих видів компенсації моральної (немайнової) шкоди та строки позовної давності при компенсації. Відшкодування моральної шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю фізичної особи.

Причинний зв'язок між протиправною поведінкою та шкодою; поняття вини; психічне ставлення; умисел і необережність; умисел прямий і евентуальний; необережність проста і груба; необізнаність. Презумпція вини.

Види (система) деліктних зобов'язань.

Література [1–3; 6–13; 15; 16; 19–26]

Тема 3. Створення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи

Поняття та елементи зобов'язань, що виникають під час небезпеки, їх значення, запобіжний характер, структурні елементи.

Наслідки неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи: вжиття невідкладних заходів; усунення загрози; відшкодування завданої шкоди; заборони діяльності, яка створює загрозу. Стаття 50 Конституції України.

Відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи. Обсяг відповідальності (ст. 1192 і 1195 ЦКУ).

Література [3; 4; 7; 9; 10; 16]

Змістовий модуль ІІ. Зобов'язання із заподіяння шкоди

Тема 4. Відповідальність за шкоду, завдану особами з різними вадами дієздатності

Відшкодування шкоди, завданої малолітньою, неповнолітньою особами. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою після набуття нею повної цивільної дієздатності. Відшкодування шкоди, завданої кількома малолітніми, неповнолітніми особами.

Відшкодування шкоди батьками, позбавленими батьківських прав. Відшкодування шкоди, завданої недієздатною фізичною особою. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та(або) не могла керувати ними.

Відшкодування шкоди особою, яка застрахувала власну цивільну відповідальність.

Література [9; 10]

Тема 5. Відповідальність юридичної або фізичної особи за шкоду, завдану їхнім працівником чи іншою особою

Поняття та правова підстава відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою. Стаття 1172 ЦКУ. Наявність трудових відносин; виконання функціональних (трудових) обов'язків; час виконання; договір підряду чи надання послуг. Протиправна дія; шкода; бездіяльність; причинний зв'язок; вина заподіювача шкоди – організації (юридичної особи), фізичної особи.

Література [3–5; 7; 9; 10]

Тема 6. Відповідальність за шкоду, завдану органами влади та їх посадовими особами

Поняття шкоди, завданої фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, дією чи бездіяльністю органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні ними своїх повноважень. Поняття шкоди, завданої фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю посадової або службової особи органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування при здійсненні нею своїх повноважень. Поняття
шкоди, завданої фізичній або юридичній особі в результаті прийняття органом державної влади, органом влади Автономної Республіки Крим або органом місцевого самоврядування нормативно-правового акта, що був визнаний незаконним і скасований. Стаття 56 Конституції України: право кожного на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень.

Суб’єкт, об’єкт, зміст зазначених порушень. Кредитор, боржник. Посадові та службові особи. Особливості визнання діяльності (бездіяльності), актів незаконними. Вина. Держава Автономна Республіка Крим, орган місцевого самоврядування як боржник. Обсяг, межі відшкодування шкоди. Шкода і причинний звязок між шкодою та діями (бездіяльністю) органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їх посадових або службових осіб.

Література [3; 4; 9; 10]

Тема 7. Відповідальність за шкоду, завдану незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду

Поняття шкоди, завданої фізичній особі внаслідок її незаконного засудження, незаконного притягнення до кримінальної відповідальності, незаконного застосування як запобіжного заходу тримання під вартою або підписки про невиїзд, незаконного затримання, незаконного накладення адміністративного стягнення у вигляді арешту чи виправних робіт. Право на відшкодування шкоди, завданої фізичній особі незаконними діями органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду виникає в разі ухвалення судом виправдувального вироку, скасування незаконного вироку суду, закриття кримінальної справи органом попереднього (досудового) слідства, а також закриття провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Закриття справи на підставі закону про амністію або акта про помилування; самообмова. Шкода, завдана фізичній або юридичній особі внаслідок ухвалення судом незаконного рішення в цивільній справі. Шкода, завдана фізичній або юридичній особі внаслідок іншої незаконної дії або бездіяльності чи незаконного рішення органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду.

Суб’єкт, об’єкт, зміст зазначених порушень; шкода; незаконні дії; причинний зв’язок між незаконними діями та шкодою, вина.

Закон України «Про порядок відшкодування шкоди, завданої громадянинові незаконними діями органів дізнання, попереднього слідства, прокуратури і суду» від 1 грудня 1994 р.

Порядок відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду.

Література [4; 8–10; 13]

Тема 8. Відповідальність за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки

Поняття шкоди, завданої джерелом підвищеної небезпеки. Поняття джерела підвищеної небезпеки. Діяльність, пов'язана з використанням, зберіганням або утриманням транспортних засобів, механізмів та обладнання з використанням і зберіганням хімічних, радіоактивних, вибухо-, вогненебезпечних та інших речовин з утриманням диких звірів, службових собак та собак бійцівських порід тощо, що створює небезпеку для особи, яка цю діяльність здійснює, та інших осіб.

Позиції щодо поняття джерела підвищеної небезпеки. Теорія діяльності. Теорія об'єктів. Судова практика.

Підстави відповідальності за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки. Шкода; протиправність діяльності, пов'язаної з підвищеною небезпекою для оточення; причинний зв'язок між джерелом підвищеної небезпеки та шкодою, що настала.

Суб'єкт, об'єкт, зміст. Власники; спільні власники; володільці джерела підвищеної небезпеки. Недбалість власника (володільця) джерела підвищеної небезпеки. Межі відшкодування шкоди. Обставини, що звільняють володільця джерела підвищеної небезпеки від відповідальності з відшкодування шкоди.

Взаємодія джерел підвищеної небезпеки; відшкодування шкоди, завданої спільними діями.

Страхування цивільної відповідальності володільців транспортних засобів та інших джерел підвищеної небезпеки.

Література [3–5; 9; 10; 13; 14; 16; 17]

Тема 9. Відповідальність за ядерну шкоду

Правові засади та підстави цивільно-правової відповідальності за ядерну шкоду.

Правові засади обов'язкового страхування цивільної відповідальності за ядерну шкоду. Порядок обчислення тарифів при обов'язковому страхуванні цивільної відповідальності за ядерну шкоду.

Відповідальність оператора ядерної установки за ядерну шкоду.

Порядок відшкодування ядерної шкоди.

Межа цивільної відповідальності за ядерну шкоду.

Участь держави у відшкодуванні ядерної шкоди.

Фінансове забезпечення цивільної відповідальності за ядерну шкоду.

Література [9; 10]

Тема 10. Відповідальність за шкоду, завдану ушкодженням здоров'я або смертю потерпілого

Поняття шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров'я або смертю. Підстави відповідальності. Шкода матеріальна та нематеріальна (моральна). Заробіток, дохід, матеріальні витрати. Відшкодування шкоди, завданої фізичній особі при виконанні нею договірних зобов'язань. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я малолітньої або неповнолітньої особи.

Відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого. Суб'єкт, об'єкт, зміст відшкодування шкоди, завданої смертю потерпілого. Порядок підрахування відшкодовуваної шкоди. Витрати на поховання.

Порядок відшкодування шкоди. Збільшення, зменшення обсягу відшкодування шкоди.

Відшкодування витрат на лікування особи, яка потерпіла від злочину.

Література [4; 6; 7; 9; 10; 18; 26]

Тема 11. Відповідальність за шкоду, завдану внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг)

Поняття та підстави відповідальності за шкоду, завдану внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг). Законодавче закріплення відповідальності за шкоду, завдану внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг). Закон України «Про захист прав споживачів». Особливості відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг), за цим Законом: суб'єктний склад правовідносин – лише фізичні особи, залежність можливості одержання права на відшкодування збитків і шкоди від наявності конкретних законодавчих норм, які б прямо закріплювали таке право у споживача. Чинний ЦКУ надав таке право фізичним та юридичним особам.

Недоліки товарів (робіт, послуг); недостовірна або недостатня інформація.

Суб'єкт, об'єкт, зміст. Наявність договірних відносин між потерпілим та продавцем. Конкуренція позовів (договірного та позадоговірного).

Підстави звільнення від відповідальності. Строки.

Література [3; 4; 7; 9; 10]

ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Контрольна робота містить теоретичне завдання, що складається з трьох питань. Теоретичне завдання необхідно виконати в письмовій рефератній формі шляхом викладу повних та обґрунтованих відповідей на поставлені питання. Відповіді на питання повинні даватися з посиланням на нормативно-правові акти і науково-теоретичні положення щодо теми завдання. У кінці роботи подається «Список використаної літератури», де вказуються нормативно-правові акти та література, на які студент посилається при написанні роботи. Список складається з наданням повної

назви нормативно-правового акта, автора (авторів) підручника, монографії, статті тощо. Розкриваючи зміст роботи, необхідно проаналізувати Конституцію України, Цивільний кодекс України, закони та підзаконні нормативні акти, що регулюють досліджуване питання, навчальну та наукову літературу, наявну судову практику з тим, щоб розкрити поняття, особливості правового регулювання відносин, понять, інститутів, що стосуються розглядуваної теми, наявні суперечності, труднощі застосування правових норм чи неврегульованість певних питань, науково-теоретичні погляди, позиції тощо.

Титульна сторінка оформлюється відповідно до методичних вказівок щодо оформлення контрольних робіт. Студент повинен підписати роботу, зазначивши дату її виконання, і у зазначений термін подати на перевірку.

Завдання для контрольних робіт подані в десяти варіантах. Варіант контрольної роботи студент вибирає за останньою цифрою номера своєї залікової книжки. Наприклад, якщо остання цифра залікової книжки «1», то студент повинен виконувати перший варіант контрольної роботи.

ВАРІАНТИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

Варіант 1

1. Недоговірні зобов’язання: поняття, загальна характеристика та функції.
2. Відшкодування шкоди, завданої малолітніми та неповнолітніми особами.
3. Джерело підвищеної небезпеки: поняття, загальна характеристика.

Варіант 2

1. Об’єкт деліктного правопорушення: поняття, загальна характеристика та види.
2. Види та порядок відшкодування шкоди.
3. Зобов’язання, що виникають із заподіяння шкоди правомірними діями.

Варіант 3

1. Структурні елементи деліктних зобов'язань.
2. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи.
3. Поняття шкоди, завданої фізичній особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду.

Варіант 4

1. Суб'єктний склад деліктних правопорушень.
2. Відповідальність за шкоду, завдану особами з вадами дієздатності.
3. Відповідальність за шкоду, завдану органами влади та їх посадовими особами.

Варіант 5

1. Поняття, види та значення вини в деліктному зобов'язанні.
2. Підстави та особливості деліктної відповідальності.
3. Відповідальність за шкоду, завдану джерелом підвищеної небезпеки.

Варіант 6

1. Поняття, підстави та порядок відшкодування немайнової (моральної) шкоди.
2. Дія та бездіяльність у деліктних зобов'язаннях: поняття та правова характеристика.
3. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою.

Варіант 7

1. Склад деліктного порушення.

2. Сторони деліктного зобов’язання: поняття та правова характеристика.
3. Правові засади та підстави цивільно-правової відповідальності за ядерну шкоду.

Варіант 8

1. Види та загальна характеристика деліктних зобов’язань.
2. Відшкодування моральної шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров’я або смертю фізичної особи.
3. Порядок відшкодування ядерної шкоди.

Варіант 9

1. Деліктні зобов’язання: поняття, загальна характеристика та функції.
2. Загальні положення про відшкодування шкоди.
3. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров’я.

Варіант 10

1. Відмінність деліктних зобов’язань від договірних.
2. Порядок відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров’я або смертю потерпілого.
3. Підстави та порядок відшкодування шкоди, завданої внаслідок недоліків товарів, робіт (послуг).

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Поняття недоговірних зобов’язань.
2. Функції недоговірних зобов’язань.
3. Абсолютні права та абсолютні обов’язки.
4. Поняття деліктних зобов’язань.

5. Структурні елементи деліктних зобов’язань.
6. Кредитор та боржник у деліктному зобов’язанні.
7. Об’єкт деліктного зобов’язання.
8. Зміст деліктного зобов’язання.
9. Склад деліктного порушення.
10. Поняття та загальна характеристика правопорушення (делікту).
11. Дія та бездіяльність у деліктних зобов’язаннях.
12. Шкода в деліктному зобов’язанні.
13. Причинний зв’язок між правопорушенням та шкодою в деліктному зобов’язанні.
14. Вина як підстава деліктної відповідальності.
15. Презумпція вини в деліктних зобов’язаннях.
16. Види та порядок відшкодування шкоди.
17. Зобов’язання, що виникають із заподіяння шкоди правомірними діями.
18. Види та загальна характеристика деліктних зобов’язань.
19. Шкода в деліктних зобов’язаннях майнова і немайнова (моральна): поняття і загальна характеристика.
20. Загальні положення про відшкодування шкоди.
21. Особливості деліктної відповідальності.
22. Підстави і порядок відшкодування моральні шкоди.
23. Відшкодування моральної шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров’я або смертю фізичної особи.
24. Відшкодування шкоди, завданої каліцтвом, іншим ушкодженням здоров’я або смертю фізичної особи внаслідок непереборної сили.
25. Відшкодування шкоди, завданої правомірними діями.
26. Відшкодування шкоди, завданої в разі здійснення права на самозахист та у стані крайньої необхідності.

27. Відшкодування шкоди, завданої внаслідок неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи.
28. Наслідки неусунення загрози життю, здоров'ю, майну фізичної або юридичної особи.
29. Відшкодування шкоди, завданої прийняттям закону про припинення права власності на певне майно.
30. Відшкодування юридичною або фізичною особою шкоди, завданої їхнім працівником чи іншою особою.
31. Відповідальність підприємницьких товариств, кооперативів за шкоду, завдану їхнім учасником (членом).
32. Відшкодування шкоди, завданої малолітньою особою.
33. Відшкодування шкоди, завданої кількома малолітніми особами.
34. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою.
35. Відшкодування шкоди, завданої кількома неповнолітніми особами.
36. Відшкодування шкоди, завданої неповнолітньою особою після набуття нею повної цивільної дієздатності.
37. Відшкодування шкоди батьками, позбавленими батьківських прав.
38. Відшкодування шкоди, завданої недієздатною фізичною особою.
39. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, цивільна дієздатність якої обмежена.
40. Відшкодування шкоди, завданої фізичною особою, яка не усвідомлювала значення своїх дій та(або) не могла керувати ними.
41. Поняття та підстави відповідальності за шкоду, завдану фізичній або юридичній особі незаконними рішеннями, дією чи бездіяльністю органів влади та їх посадовими особами.
42. Поняття та підстави відповідальності за шкоду, завдану фізичній або юридичній особі в результаті прийняття органами державної влади нормативно-правового акта, що був визнаний незаконним і скасований.

43. Поняття «посадова особа» або «службова особа».
44. Поняття шкоди, завданої фізичній особі незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду.
45. Підстави та межі відповідальності за шкоду, завдану незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду.
46. Відповідальність за шкоду, завдану фізичній або юридичній особі внаслідок ухвалення судом незаконного рішення в цивільній справі.
47. Порядок відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу дізнання, попереднього (досудового) слідства, прокуратури або суду.
48. Поняття та роль самообмови в деліктних зобов’язаннях.
49. Відшкодування майнової шкоди фізичній особі, яка потерпіла від злочину.
50. Відшкодування шкоди, завданої спільно кількома особами.
51. Право зворотної вимоги до винної особи.
52. Способи відшкодування шкоди, завданої майну потерпілого, урахування вини потерпілого і матеріального становища фізичної особи, яка завдала шкоду.
53. Відшкодування шкоди особою, яка застрахувала власну цивільну відповідальність.
54. Поняття джерела підвищеної небезпеки та шкоди, заподіяної ним.
55. Підстави відповідальності за шкоду, заподіяну джерелом підвищеної небезпеки.
56. Структура зобов’язань з відшкодування шкоди, заподіяної джерелом підвищеної небезпеки.
57. Межі відшкодування шкоди, заподіяної джерелом підвищеної небезпеки.

58. Відповідальність особи, яка неправомірно заволоділа транспортним засобом, механізмом, іншим об’єктом.
59. Обставини, що звільняють володільця джерела підвищеної небезпеки від відповідальності.
60. Взаємодія джерел підвищеної небезпеки; відшкодування шкоди, завданої спільними діями.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Відшкодування матеріальної і моральної шкоди та компенсаційні витрати: нормативні акти, роз’яснення, коментарі / Відп. ред. П. І. Шевчук. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 928 с.
2. Ефимов А., Поповченко А. Моральний вред // Хозяйство и право. – 1995. – № 1. – С. 152–158.
3. Загорулько А. И. Обязательства по возмещению вреда, причинен ного субьектам гражданского права. – Харьков, 1996.
4. Зобов’язальне право. Теорія і практика: навч. посіб. / За ред. проф. О. В. Дзери. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 912 с.
5. Комментарий правил возмещения собственником предприятия, учреждения и организации или уполномоченним им органом вреда, причиненного работнику повреждением здоровья, связанным с исполнением им трудових обязанностей / Под ред. В. К. Мамутова, Ю. С. Шемшученко. – К., 1996.
6. Саниахметова Н. Возмещение морального вреда субьектам предпринимательской деятельности // Предпринимательство, хозяйство и право. – 1996. – № 5. – С. 2–7.

7. Узагальнення практики розгляду судами України справ по спорах, пов'язаних з відшкодуванням моральної шкоди // Архів Верховного Суду України. – К., 1995.
8. Фединяк Г. Шкода як умова відповідальності за делікти в міжнародному приватному праві та вітчизняному цивільному законодавстві // Право України. – 1994. – № 11–12. – С. 38–40.
9. Цивільне право України: підручник: у 2 кн. / О. В. Дзера (кер. авт. кол.), Д. В. Боброва, А. С. Довгерт та ін.; За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Кн. 2. – 640 с.
10. Шевченко Я. М. Цивільний кодекс Укаїни: у 2 ч.: Наук.-практ. коментар.– Ч. 2. – К.: ІнЮре, 2004. – 962 с.
11. Шимон Світлана. Немайнова (моральна) шкода юридичної особи: поняття і компенсація // Підприємництво, господарство і право. – 2001. – № 1.

Додаткова

12. Агарков М. М. Возникновение обязательств из причинения вреда // Гражданское право / Под ред. М. М. Агаркова, Д. М. Генкина. – М., 1944.
13. Алексеева Л., Чефранова Е. О возмещении ущерба, причиненного гражданину // Советская юстиция. – 1990. – № 10. – С. 21–24.
14. Антимонов Б. С. Гражданская ответственность за вред, причиненный источником повышенной опасности. – М.: Юриздат, 1952.
15. Иоффе О. С. Избранные труды по гражданскому праву: Из истории цивилистической мысли. Гражданское правоотношение. Критика теории «хозяйственного права». – М., 2000. – С. 460–508.
16. Калмиков Ю. Х. Возмещение вреда, причиненного имуществу. – Саратов, 1965.
17. Красавчиков О. А. Возмещение вреда, причиненного источником повишенной опасности. – М., 1966. – 154 с.

18. Малеин Н. С. Возмещение вреда, причиненного личности. – М., 1965.
19. Маслов В. Обязательства из причинения вреда. – Харьков, 1961.
20. Матвеев Г. К. Вина в советском гражданском праве. – К., 1955.
21. Ойгензихт В. А. Воля и вина в гражданском праве // Сов. граждан. право. – 1982. – № 4. – С. 49–54.
22. Смирнов В. Т., Собчак А. А. Общее учение о деликтних обязательствах в советском гражданском праве. – Л., 1983.
23. Тархов В. А. Обязательства из причинения вреда. – Саратов, 1957.
24. Флейшиц Е. А. Обязательства из причинения вреда и неосновательного обогащения. – М., 1951.
25. Яичков К. К. Система обязательств из причинения вреда в советском гражданском праве // Вопр. гражданского права. – М., 1957.
26. Яичков К. К. Права, возникающие в связи с потерей здоровья. – М., 1964.
27. 7/ш/ково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. – 3-тє вид., переробл. і допов. / За ред. О. В. Дзери (кер. авт. кол.), Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – Т. 2. – 1088 с.
28. *Підопригора О. А., Харитонов Є. О.* Римське право: підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 512 с.
29. *Підопригора О. А.* Речові права на чуже майно // Укр. комерц. право. – 2004. – № 5. – С. 57–65.
30. *Харитонов Є. О., Старцев О. В.* Цивільне право України: підручник. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Істина, 2007. – 816 с.
31. *Цивільне* право України: у 2 т.: підручник / Д. В. Боброва, О. В. Дзера, А. С. Довгерт та ін.; За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – Т. 1. – 736 с.

32. *Цивільне* право України: у 2 т.: підручник / Д. В. Боброва, О. В. Дзера, А. С. Довгерт та ін.; За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – Т 2. – 640 с.
33. *Цивільне* право України: Загальна частина: підручник / За ред. І. А. Бірюкова, Ю. О. Заїки. – 2-ге вид., змін, та допов. – К.: Вид-во КНТ, 2008. – 480 с.
34. *Цивільне* право України: Посіб. для підготовки до іспитів / О. Г. Братель, В. П. Мироненко, Н. В. Павловська та ін. – К.: Текст, 2008. – 256 с.
35. *Цивільне* право України: посібник / О. Г. Братель, С. В. Губарєв, В. П. Мироненко та ін. – К.: Паливода А. В., 2005. – 256 с.
36. *Цивільне* право. Практикум: навч. посіб. / Відп. ред. Р. А. Майданик, Н. С. Кузнєцова, О. В. Дзера. – К.: Вид-во Всеукр. асоц. видавців "Правова єдність", 2008. – 624 с.
37. *Цивільний* кодекс України: чинне законодавство зі змін. та допов. станом на 1 травня 2008 р. – К.: Вид-во Паливода А. В., 2008. – 328 с.
38. *Цюра В. В.* Речові права на чуже майно: наук.-практ. посіб. – К.: Вид-во КНТ, 2006. – 136 с.
39. *Цюра В.* Речові права за новим Цивільним кодексом України // Митна справа. – 2004. – № 5. – С. 63–66.
40. *Аверченко Н. Н.* Понятие и признаки вещи как гражданских прав // Журн. рос. права. – 2004. – № 5. – С. 86–92.
41. *Вовк В. М.* Практикум з основ римського приватного права (у схемах і таблицях): навч.-метод, посіб. – К.: Атіка, 2007. – 188 с.
42. *Доліненко Л. О., Сарновська С. О.* Цивільне право України: навч. посіб. – К.: МАУП, 2005. – 384 с.
43. *Єфімов О. Гулик А.* Речові права на чуже майно. Тема 22 // Бухгалтерія. – 2004. – № 42. – С. 61–65.

44. *Заїка Ю. О.* Українське цивільне право: навч. посіб. – К.: Істина, 2005. – 312 с.
45. *Цивільне* право України: у 2 т.: підручник / За ред. В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Т. 1. – 480 с.
46. *Цивільне* право України: у 2 т.: підручник / За ред. В. І. Борисова, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Т. 2. – 552 с.
47. *Білоусов Ю. В., Лозінська С. В., Русу С. Д.* Цивільне право України: навч. посіб. / За ред. Р. О. Стефанчука. – К.: Наук. думка; Прецендент, 2004. – 448 с.
48. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: станом на 15 січня 2014 р.,Ч. І / [За заг. ред. В. В. Богатиря]. – К.: ЦУЛ, 2014. – 512 с.
49. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: станом на 14 квітня 2015 р. / [За заг. ред. В. В. Богатиря]. – К.: ЦУЛ, 2015. – 800 с.
50. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України. у 2 т. Т. 1 / [Ред. Дзера О. В., Кузнєцова Н. С., Луць В. В.]. – 5-те вид., переробл. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 832 с.
51. Нотаріат України: навч. посіб. / [Упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків]. – К.: ЦУЛ, 2013. – 332 с.
52. Нотаріат України: навч. посіб. для підготовки до іспитів / [Упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків]. – К.: ЦУЛ, 2014. – 332 с.
53. Нотаріат України: навч. посіб. для підготовки до іспитів / [Упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків]. – К.: ЦУЛ, 2015. – 332 с.
54. Нотаріат України: навч. посіб. для підготовки до іспитів / [Упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків]. – К.: ЦУЛ, 2016. – 332 с.

55. Римське приватне право: навч. посіб. / [Упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків]. – К.: ЦУЛ, 2013. – 136 с.
56. Римське приватне право: навч. посіб. / [Упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків]. – К.: ЦУЛ, 2015. – 136 с.
57. Цивільне право: підручник. у 2 т.: Т. 1 / [За ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького]. – 2-ге вид., переробл. та допов. – Х.: Право, 2014. – 656 с.
58. Цивільне право України: навч. посіб. для підготовки до іспитів / [Упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків]. – К.: ЦУЛ, 2015. – 202 с.
59. Цивільне право України: навч. посіб. для підготовки до іспитів / [Упоряд. І. В. Тетарчук, Т. Є. Дяків]. – К.: ЦУЛ, 2016. – 202 с.
60. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / [За заг. ред. І. А. Бірюкова, Ю. О. Заіки]. – К.: Алерта, 2014. – 510 с.
61. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / [За ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнєцової, Р. А. Майданика]. – 4-те вид., стереотип. – К.: Юрінком Інтер, 2014. – 976 с.
62. Цивільне право України. Загальна частина: підручник / [Ю. Л. Бошицький, Р. Б. Шишка, О. Р. Шишка та ін.]. – К.: Ліра-К, 2014. – 760 с.
63. Цивільний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 6 березня 2013 р. – К.: Алерта, 2013. – 326 с.
64. Цивільний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 12 червня 2013 р. – К.: Алерта, 2013. – 326 с.
65. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 18 березня 2013 р. – К.: Паливода А. В., 2013. – 380 с.
66. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 вересня 2013 р. – К.: Паливода А. В., 2013. – 380 с.
67. Цивільний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 2 вересня 2013 р. – К.: Алерта, 2013. – 320 с.

68. Цивільний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 11 жовтня 2013 р. – К.: Алерта, 2013. – 320 с.
69. Цивільний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 3 січня 2014 р. – К.: Алерта, 2014. – 320 с.
70. Цивільний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 15 вересня 2014 р. – К.: Алерта, 2014. – 320 с.
71. Цивільний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 14 січня 2015 р. – К.: Алерта, 2015. – 320 с.
72. Цивільний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 28 березня 2015 р. – К.: Алерта, 2015. – 320 с.
73. Цивільний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 10 квітня 2015 р. – К.: Алерта, 2015. – 320 с.
74. Цивільний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 1 вересня 2015 р. – К.: Алерта, 2015. – 320 с.
75. Цивільний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. станом на 20 вересня 2015 р. – К.: Алерта, 2015. – 320 с.
76. Цивільний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. станом на 15 січня 2016 р. – К.: Алерта, 2016. – 322 с.
77. Лебідь В. І. Господарське право: навч. посіб. / В. І. Лебідь, О. Н. Можаровська, Л. Л. Нескороджена. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К.: Алерта, 2014. – 416 с.
78. Луць В. В. Строки і терміни у цивільному праві: монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 320 с.
79. Макарчук В. С. Римське приватне право: навч. посіб. – 2-ге вид., допов. – К.; Х.: Атіка; Право, 2015. – 256 с.
80. Підопригора О. А. Римське право: підручник / О. А. Підопригора, Є. О. Харитонов. – 3-тє вид. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 528 с.
81. Харченко Г. Г. Речові права: монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2016. – 432 с.